

Błękitna Armia i jej dowódca

Błękitna Armia to polska ochotnicza formacja wojskowa, powołana 4 czerwca 1917 roku na mocy dekretu prezydenta Francji R. Poincarégo. Zorganizowana na zasadzie zaciągu ochotniczego, spośród Polaków służących w wojsku francuskim, byłych polskich jeńców wojennych z armii austro-węgierskiej i niemieckiej (ok. 35 tys.) oraz polskiego wychodźstwa ze Stanów Zjednoczonych (ok. 22 tys.) i Brazylii (300 osób). Polityczne kierownictwo nad Armią pełnił od 23 lutego 1918 roku Komitet Narodowy Polski.

Na mocy układu z 28 września uznana została za jedyną, samodzielną, sojuszniczą armię polską, w której skład włączono także formacje wojskowe utworzone poza krajem, opowiadające się po stronie koalicji m.in. 4 Dywizję Strzelców Polskich gen. L. Żeligowskiego, 5 Dywizję Syberyjską płk. W. Czumy. Pierwszym dowódcą armii był Francuz gen. L. Archinard, następnie od 4 października 1918 gen. J. Haller (stąd Armia Hallera lub od koloru mundurów „Błękitna Armia”).

W 1918 roku oddziały armii, mianowicie 1 pułk strzelców od lipca i nieco później od października 1 Dywizja Strzelców Polskich, walczyły w Wogezach i Szampanii. Zasadnicza rozbudowa Armii nastąpiła już po zakończeniu działań wojennych I wojny światowej. Liczebność Armii wynosiła 70 tys. żołnierzy W IV-VI 1919 roku wraz z całym wyposażeniem została przetransportowana do Polski i brała udział w walkach polsko-ukraińskich w Galicji Wschodniej i na Wołyniu. We wrześniu 1919 roku włączono ją do Wojska Polskiego.

Józef Haller urodził się w Jurczycach pod Krakowem. Patriotyzm i marzenia o niepodległości Polski zaprowadziły go do wyższej realnej szkoły wojskowej w Hranicach, a następnie do akademii wojskowej w Wiedniu na oddział artylerii. W latach 1895-1912 służył w 11. pułku artylerii we Lwowie. W 1912 r. porzucił na dwa lata służbę wojskową i poświęcił się pracy kulturalno-społecznej, a w szczególności ruchowi sokolemu i skautowemu.

Po wybuchu I wojny światowej Haller był głównym organizatorem legionu wschodniego, powstającego we Lwowie przez mobilizację drużyn sokolich, bartoszewych i części drużyn strzeleckich. Pełnił funkcję dowódcy 1. baonu, 3. pułku piechoty legionów polskich, 2. brygady, która protestując przeciwko postanowieniom traktatu brzeskiego, przebiła się przez front staczając z wojskami austriackimi ciężką bitwę, i przekroczyła granicę, by połączyć się z polskimi formacjami na wschodzie. Haller dowodził 5. dywizją strzelców i 2. korpusem polskim. Po rozbiciu korpusu pod Ka-

niowem przedostał się do Kijowa i do Moskwy, gdzie stanął na czele polskiej komisji wojskowej.

Po przedostaniu się do Francji (1918) na polecenie komitetu narodowego organizował armię polską (tzw. błękitną). W 1919 r. przybył do Polski na czele 100-tysięcznej armii, która włączyła się w ogólną siłę zbrojną Rzeczypospolitej. Przypadło mu w udziale dowództwo frontu na południowym wschodzie, potem osłona od Niemców od strony Śląska, a wreszcie objęcie w posiadanie Pomorza i symboliczne zaślubienie Polski z Bałtykiem (1920).

W 1920 r. przyjął funkcję generalnego inspektora armii ochotniczej i został członkiem rady ochrony państwa. W latach 1922-27 był przedstawicielem chrześcijańskiej demokracji w Sejmie. Po zamachu majowym został zwolniony ze służby wojskowej i przeniesiony w stan spoczynku. W 1933 r. odbył podróż do Stanów Zjednoczonych z misją udzielenia pomocy weteranom i inwalidom „Błękitnej armii”. Po wybuchu II wojny światowej przez Rumunię przedostał się do Francji. Oddał się do dyspozycji tworzącego się rządu gen. Wł. Sikorskiego. Wszedł w jego skład jako minister bez teki. Ponownie udał się do Stanów Zjednoczonych, by zelektryzować Polonię amerykańską do nowej walki o ocalenie ojczyzny. Po demobilizacji osiedlił się w Londynie. Umarł jako wygnaniec, legendarny „błękitny generał”, serdeczny rycerz niepodległości. Dzięki inicjatywie harcerzy jego prochy wróciły 23 kwietnia 1993 r. do Polski i spoczęły na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Przy Placu Grunwaldzkim na warszawskim Żoliborzu stoi Pomnik Czynu Zbrojnego Polonii Amerykańskiej, upamiętniający wkład Polaków z Ameryki w odzyskanie niepodległości przez Polskę w latach 1918-1920.

Pomnik jest dziełem Andrzeja Pityńskiego, rzeźbiarza mieszkającego na stałe w USA – przedstawia trzech żołnierzy w błękitnych mundurach, wylaniających się z zielonych morskich fal. U stóp monumentu widnieje napis: „Dla Ojczyzny ratowania rzucim się przez morze”. Na grzbietach fal zamieszczono nazwy miejscowości, w których formowała się i walczyła Błękitna Armia dowodzona przez gen. Józefa Hallera. Pomnik prezentujemy na naszej okładce.

Ten pomnik ma nie tylko historyczną, ale także współczesną wymowę. Polska, tak jak w I i II wojnie światowej, stała się sojusznikiem Stanów Zjednoczonych w ramach przymierza wolnych państw.

Na czwartej stronie okładki zamieszczamy reprodukcję pocztówki z gen. Józefem Hallerem, z archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej.

Od redakcji